

Saitos Lajos

költő, szerkesztő (Soponya, 1947. április 3.)

Fotó: Simon Erika

Ezt is megértem, ha nem is éppen szőrös fejjel, mert hisz' sok hajam kihullott, remélem: a „tudományokért”. Sétálok unokámmal a pesti Duna-parton, s azt kérdezi: hová lett a hajam. – Elvitte a szél – válaszolom. – A Dunába is...? – Hát, ha erre jártam, oda is...

Volt az egykori Új Írásnak egy, évfolyamokon át tartó rovata, *Pályám emlékezete* címmel, melyben lapról lapra neves írók, költők, művészek vallottak életpályájuk alakulásáról. Azt hiszem, a Napút szerkesztősége hasonló nemes missziót teljesít immáron két évtizede a „hetvenkedők” évkönyvsorozatával.

Igen: áprilisban idestova magam is hetven leszek... (Egy napon születtem többek közt Versegly Ferencsel, Szemlér Ferencsel, Hubay Miklóssal, Gömöri Györggyel és Farkas Árpáddal, hogy csak a legismertebb elődöket és kortársakat említsem.) S ugyanezen a napon született apám is, akit ráadásul úgy hívtak, mint jómagamat...

Iskolásként szülőfalumban, Soponyán ismertem meg az első élő költőt, Takács Imrét, aki a gyermekvárosban volt nevelőtanár. S ugyancsak itt találkozhattam az első fiatal költővel, Bella

Istvánnal is egy könyvheti rendezvényen, ekkor jelent meg *Szaggatott világ* című könyve.

Középiskolásként (Dolgozók Gimnáziuma, Székesfehérvár) Sobor Antal író volt a magyartanárom, akinek első írásaim megjelentetését köszönhetem. Felmérő dolgozatot íratott az osztállyal, s én saját „gondolataimmal” tarkítottam a lapokat... Meg is kérdezte, honnan valók ezek az „idézetek”. Elárultam, hogy az enyéme, ilyeneket írok. Arra biztatott, hogy legközelebb vigyek néki írásaimból, s megpróbál belőlük közölni néhányat a megyei lap hétvégi mellékletében, amelynek külsős szerkesztője is volt. Sikerült. Azonban kétéves katonai szolgálatom után kezdtem igazán publikálni, ekkor már az Ifjúsági Magazin is közölt tőlem verseket.

Költőtársnak elsőként Csanádi Imre titulált, akinek Bódás János lelkes-költő mutatott be, miután már megjelenhettem társaságukban egy helyi antológiában. Ezekbe a kiadványokba mi, akkori fiatalok, jelíges pályázat útján kerülhettünk be... Egy alkalommal Kalász Márton, aki éppen Fehérvárott élt, azt mondta: olvastam a verseidet, megismertelek a stílusodról...

Az első irodalmi lap az Életünk volt, ahol megjelenhettem. A vasi antológia ekkor avanszált folyóirattá több dunántúli megye, közte Fejér támogatásával. Takács Imre szólt néhányunknak, itt a lehetőség, küldjünk kéziratot a szerkesztőségnek, s mértessünk meg idegenben is.

Álmos István barátom úgy vélte, verseim akár a Vigiliában is megállnák a helyüket. S vettem a bátorságot,

felkerestem Rónay Györgyöt, elsősorban azért, hogy az Élet és Irodalom Új Hang rovatában, ha verseim alapján érdemesnek tart, legyen szíves engem bemutatni. Rónay vállalta, ám ebből a közlésből nem lett semmi... Eltelt fél év, s érdeklődtem verseim sorsa felől, azt mondta: „Ne haragudjon, komolytalanok az ÉS-nél, de majd közlöm a Vigiliában.” Ekkor jártam újságíró-iskolába... Megyek újra Rónayhoz, hogy meghalt Fehérváron munkatársuk, Szarka Géza, a régi Vörösmarty Társaság alapító elnöke, akivel egy házban laktam... – Írja meg a nekrológját! – bökött felém... Csak annyit kérdeztem, mekkora legyen a terjedelem... – Másfél flekk – mondta. S betűhűen közölte a következő lapszámában, monogrammmal. No, én ettől koldultam: nem kaphattam újságírói állást azokban az években... S minden rosszban van valami jó: a Jelenkor meg azért közölt, mert már a Vigiliában is megjelentem.

Pályakezdként bekerültem a fővárosi Fiatal Művészek Klubja egyik (a *Szignál* c.) antológiájába, 1300 pályázó közül tizenhárom költőtársammal, néhány prózás társaságában. A zsűriben Ratkó József és Vasy Géza voltak a bírálóink.

Idehaza pedig rendszeres látogatói lehettünk a Közép-dunántúli Írócsoport összejöveteleinek, amelyet Takács Imre vezetett. Egyszer arról beszélt nekem Imre: azért nem tudnak közölni engem bizonyos lapok, mert mint deklasszált „elem”, nem vagyok eléggé elkötelezett. Erre a kijelentésre meg Ízes Miska barátom azzal vigasztalt: „Nem baj, a szépségkeltés is elkötelezettség.”

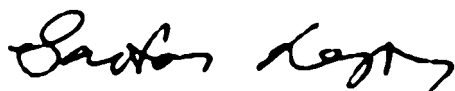
Igy, ilyen bakugrásokkal jutottam/jutottunk el a rendszerváltásig/-változ-

tatásig, amikor több lapalapításban is részt vehettem. Egyik ilyen újság az Új Hírek volt. Soha annyi író-költő nem leledzett még szerkesztőségben, mint ennél a többmegyés napilapnál. A legendás Illés Sándor főszerkesztő mellett dolgozott Szapudi András író, helyettes főszerkesztőként. A vezető lapszerkesztők közt pedig ott volt Péntek Imre, Vaderna Jóska, a délvidéki Fenyvesi Ottó és az erdélyi Pethő László is. Nagy volt a kihívás, aztán a lap megszűnése után megmaradt a költői barátság közöttünk.

Írói-költői pályám alakulásában más tényezők is közrejátszottak. Például fiatalon Pestig szerettem volna jutni... Bella Pista figyelmeztetett, hogy itt el is lehet ám veszni... Nagyon megszívlelhettem, mert befolyásolt döntésemben... Ha el is lehet veszni Pesten, akkor maradok Fehérváron, vállalva a vidékiség minden hátrányát, előnyét... Lehet, hogy helyesen döntöttem, hiszen a velem együtt indulók közül annyi meg annyi pályatársam jutott ama sorsra. Jómagam meg kitartásomnak köszönhetően jutottam ötről a hatra; megjelenhettek könyveim is, s nem egy folyóirat fogadott és tartott meg munkatársának.

Az olvasónak pedig, aki idáig jutott az olvasásban, tiszteletem jeléül idemásolom egyik négysoros versemet:

*Ereim drótsövények,
önmagam foglya vagyok.
Hiába szökéseim –
halállal szabadulok.*

Balás Eszter

szobrászművész (Budapest, 1947. április 9.)

Én a Világot gazdagnak látom, nézek jobbra, nézek balra, felfelé, lefelé, és ezt megpróbálok megfogalmazni.

Balás Eszter

III

Demeter József

újságíró, író, költő, festőművész (Magyardellő, Románia, 1947. április 9.)

Sokszor neveztek már polihisztornak. Híres-ségek. Is. „DeJó bal-lószögi székelynek, polihisztornak” a Petőfi Népe (Bács-Kiskun megye) egykori főszerkesztője, Hámori Zoltán keresztelt (előszőr). Nem kenyerem a szerénység (álszerénység), de! Inkább prolihistornak titulálnám magam, mint annyian... Nem sorolom fel tehát, mi minden foglalkoztat, 1990-től, Magyarországra költözésünk óta. A firkászságon kívül.

Újságíróként leszázalékolt *nyög*-díjasként. Egy jó szándékú kritikus kiszámolta, ezért nevezett „tízpróbás-

nak”. Az egyik ilyen színes „próba” az itt közölt *Sárga irigység* című festményem. Hogy mért pont ezt? Mindenkinek jólesik a dicséret. Ettől viszont...

Apai Gyárfás nagypapám szerint a legrosszabb emberi tulajdonság az irigység. És azóta, több mint fél évszázad elteltével, többszörösére fokozódott. Főleg a fordulat

után... Az ő idejében, aki csak kiejtette a száján ezt a szót, mondatot („jaj, hogy irigyellek”), azt az első figyelmeztetés után kizavarta a portájáról, a házból, még a papot is. Mondván,

ezt a szót az én családom nem ismeri. Ragályos. Említeni se szabad, nehogy az ördög megjelenjen a falon.

Magyarországon, sztárriporter, főműsoridőben, néhány éve, egy híres kislányt faggatott. Záró kérdése: „Mondd, az osztálytársaid irigykednek rád, a nagyon szép eredményeidért?”

Nem azt kérdi, hogy: büszkéek rád? Tanulj, tinó!...

Jószívű volt nagyapám, de szigorú. Kövér, zsíros földdel mosta az orcáját – Maros-víz után. Így fertőtlenített. A barázdában. Meg is kóstolta. Nem Márqueztól leste el... Istent sajátosan félt. Nem hitt a feltámadásban, „az Istennek se”. Én? A halál torkában tértem meg. (Nem repülőgépen.) Azóta nem kételkedem Istenben. Igyekszem őszintén hinni.

Hajtűkanyar. Anyósülésen – feleségem. Csúszós út. „NE MOZGASD A VOLÁNT”, hallom a mély, belső hangot. Nem mozgattam... Farolt az amúgy nagyon jól muzsikáló Suzuki, és! A halálmély, fenyves, sziklás szakadék fölött hirtelen megállt. Lenéztem. Felnéztem... Kinyílt a kocsi teteje. Az ég is. Nagy, fényes-fekete betűk sora – egyenként jelent meg, függőlegesen:

ISTEN UJJA ÁLLÍTOTTA MEG A KOCSIDAT!

A bal első kerék fölött – a jobb a levegőben – ért véget a szöveg. Mély, öblös, isteni hang kísérte. Szípkázó fényben. Nem is a kocsiból, mint inkább a halálból való kiszállás után, vizsgálódom... A bal első kerék előtti zöld fűcsomóban másfél arasznyi ép facsonk. Keréknyom szélességű: ISTEN UJJA! Ekkor tértem meg. Láttam a Jóistent. A XXI. század elején. Ez volt életem legmeredekebb fordulata. Látomás, ami igaznak bizonyult. Na-

gyon igaznak. Ilyen még a mesékben sincs... Csak a valóságban. Erről részletesen az NKA-pályázatos, *Csingeráj* című regényemben írtam (Hungarovoxx Kiadó, Budapest, 2015).

Gratulálok a NAPÚT-nak! Minden „hetvenkedőnek”. A '46-ban született, tavalyi hetvenes, Cs. Varga István Jókai Annát idézi: „A művészet szent dolog, nincs művész hit nélkül. Isten megkerülhetetlen.”

Két másik hetvenes, ugyanonnan:

1. Gittai István: „Vajon mitől és miért renyhül, sivatagosodik az olvasói kíváncsiság manapság? Akár abba is hagyhatnám a tollnokoskodást, ha tudnám...”

2. Benedek Miklós: „De nem nekem kellene erről írni, nem vagyok író. Színész leszek.”

Nos, én vajon mi leszek? Semmi? Mert még a semmi(sége)t se tudom abbahagyni.

Ez viszont nem semmi: Karl von Frisch Nobel-díjas tudós kimutatta, hogy a méhek nyelve, genetikai „programozása” vidékenként, országonként mást-mást jelent, összeeresztve pusztítani kezdték egymást. Világok világa! Ezek szerint a méhek – nemzetiek? „Nacionalisták”? A legszorgalmasabb lények... Halld hát, Európa! Az is kiderülhet, hogy ráadásul még keresztények is? A méhek! Jómagam persze azok pártján vagyok, akik azt hirdetik, magyarnak nem születni, hanem lenni kell. Nevel(tet)és kérdése. Lásd a janicárokat!

A Nobel-díjas után egy másik „kivülálló”, a marosvásárhelyi költő, Hodos László XX. századi sorai jutnak eszembe, valahogy így hangzik: „Állítátok meg a Földet, ki akarok szállni, szállni...”, de! Senki, semmi nem állítja meg – egyelőre. A „sofőr”, a pilóta vagy az asztronauta süket.

ÉLET, HOL A TE FULLÁNKOD?

Mióta viszont költő a költő, tisztelet a... kivételnek, csak költ, költ, egyikük sem tudja abbahagyni, és! Forog – visszafelé a Föld... Előre... Saját halálába. Utasaival. A migránsokkal, mindenkivel, hacsak, lásd csak – versikémet:

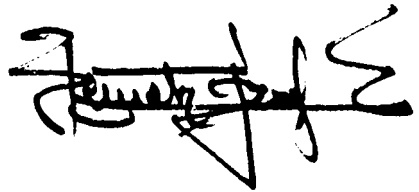
MÜNCHHAUSEN
(bővített változat)

*Makulátlan ember –
Jézuson kívül –
Nem volt, nincs, és! Nem is
Lesz soha... Azon egyszerű
Oknál fogva, hogy ezt
Mindenki tudja.
A saját hajánál fogva.
A Föld is talán – saját
Zöld hajánál fogva...*

Tizenegy könyvem látott napvilágot... Kettő Romániában, a többi Magyarországon.

DeJó-ként jegyzem rajzaimat, festményeimet. Nevem, a fentiek szerint, először jelenik meg – így.

Legjobb „eredményeimet” szülő-edzőként, házitanítóként értem el; asztaliteniszező fiam, Lehel – egykori válogatott – többszörös magyar és egyszeres osztrák bajnok, fontos hazai és külföldi versenyek győztese, díjazottja, nagyobbik fiam, József kétdiplomás, Budapesten, országos intézménynél osztályvezető.

Novák László Ferenc

etnográfus, muzeológus (Irsa, 1947. április 10.)

Én még Irsán születtem (1950-ben egyesítették szülőfalumat Albertivel), iparoscsaládban, édesapám, Novák Novák órás- és ékszerész-mester volt. A monori József Attila Gimnáziumban érettségiztem 1965-ben, majd – mivel nem vettek fel az egyetemre „egyéb származásom” miatt – ötvös-ezüstműves szakmát tanultam az Állami Pénzverőben. Felszabadulásom, segéddé válásom után elhagytam a szakmámat 1967-ben, mivel felvételt nyertem a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem (KLTE) történelem-földrajz szakára (az *Angol beteg* c. filmből is ismeretes Kádár László geográfusprofesszor földrajzból, Rác István történész-docens történelemből vizsgáztatott), felvettem a néprajz

szakot is Gunda Béla professzor és Ujváry Zoltán – akkor még adjunktus – bátorítására: 1972-ben kaptam meg az egyetemi diplomámat Rapcsák András rektor kezéből.

Tekintettel arra, hogy még gimnazista koromban rendszeres és meghívott látogatója lehettem a ceglédi Kossuth Múzeumnak, a Pest Megyei Múzeumszervezet – a volt ceglédi múzeumigazgatóból lett megyei múzeumigazgató, dr. Ikvai Nándor – felkérésére vállaltam el Nagykovácsán az Arany János Múzeum igazgatói és egyben néprajzos muzeológusi állását. A körülmények hatására – sokrétű munkám jóvoltából – szükségszerűen váltam interdiszciplináris muzeológussá. Közel fél évszázadot töltöttem Nagykovácsán a pályámon. Kálnoki-Gyöngyössi Márton legutolsó megyei múzeumigazgató azonban – érdemeim elismerése nélkül – nyugdíjba küldött 2010-ben.

Fő feladatomban volt a múzeum műemlék épületének – 1848-as huszárszárnya – teljes műszaki felújítása, korszerűsítése, előkészítése az új állandó kiállítás számára, a raktárrend kialakítása a jelentős – régészeti, numizmatikai, néprajzi, irodalomtörténeti, történeti, művészettörténeti – gyűjtemények számára. Jelentős történeti-néprajzi, irodalomtörténeti kutatásba kezdtem. Majlát Jolán és Márkus István kutatásait túlhaladva feltártam Nagykovács történeti múltját, széles körű tárgy- és dokumentumgyűjtést végeztem. A tudományos munka eredményeként nyitottuk meg a múzeum alapításának 50. évfordulója tiszteletére 1978-ban a „*Hej, Nagykovács híres város...!*” című komplex, régészeti, történeti, néprajzi, irodalomtörténeti állandó kiállítást, az egykori jeles („híres”) mezőváros kiállítási monográfiáját. Néprajzusként különös figyelmet szenteltem a fejfakultusznak (még gimnazistaként fényképeztem az irsai, alberti, pilisi evangélikus temetők gazdag fejfaanyagát a ceglédi múzeum számára), a Duna-Tisza köze félszáz protestáns helységéből gyűjtöttem – mentettem meg a pusztulástól – fejfákat, amelyeket az 1979-ben megnyitott, *Fejfák a Duna-Tisza közén* című állandó népművészeti kiállításban mutattam be.

A gyűjteményfejlesztés, tematikus kiállítások rendezése, ismeretterjesztő előadások mellett a tudományos kutatásokra összpontosítottam. Kezdetben a Három Várost vizsgáltam (megyei feladatként a Börzsönyt, Tápiószéket is), de fokozatosan kiterjedt kutatómunkám az egész Alföldre – a fejfákat illetően az egész Kárpát-Európára –, valamint Gömörre. Ez utóbbi a KLTE, majd Debreceni Egyetem néprajzi tanszék (melynek ma is külső munkatársa vagyok) kutatási programja keretében. Fő kutatási területeim közé tartozik a település-néprajz, hagyományos építészet, népművészet, paraszti gazdálkodás, folklór, különös tekintettel a fejfakultusra.

Munkásságom eredményeként 1974-ben egyetemi doktori címet kaptam, 1987-ben az MTA kandidátusa, 1996-ban az MTA doktora tudományos fokozatot szereztem meg. Több száz tudományos értekezésem, köztük negyedszáz önálló könyvem jelent meg (kiemelem közülük a *Nagykovács város monográfiája I.*, 1994, *A Három Város építésze*, 1989, *Fejfa monográfia*, 2005, *A Három Város néprajza*, 2015 című könyvemet).

Az Arany János Múzeumot és Nagykovács városát a tudományosság körpontjába emeltem: 1980-tól rendszeresen szerveztem interdiszciplináris konferenciákat az Alföld-kutatás (település, építészet, folklór, társadalom, gazdálkodás, területi kapcsolatok), a '48-as örökség jegyében (a múzeum épülete volt a főtiszti szárnya annak a kaszárnyának, ahol 1848 őszén toborozták a 13. Hunyadi és 16. Károlyi honvéd huszárezredeket), s különös tekintettel az Arany-kultusra.

A múzeum négy kiadványsorozatát indítottam meg. Az Arany János Múzeum Közleményei (Acta) 14, az Arany János Múzeum Kismonográfiái 16, az Arany János Múzeum Kiállítási Monográfiái 4, az Archívum sorozat 3 kötetét jelentettem meg. Valamennyi kötet a jeles mezőváros Nagykőrös, a Három Város részét alkotó Kecskemét és Cegléd történetét, néprajzát, az Arany János Múzeum gazdag tárgyi és dokumentációs gyűjteményeit s a konferenciák anyagát teszi közkinccsé, úgyszintén Arany János emlékeit, emlékezetét.

Mint az Arany János Társaság elnöke is, tudományos munkásságomban, publikációimban, tematikus kiállítások megrendezésében kiemelten foglalkoztam Arany János nagykőrösi korszakával. Nemzetünk halhatatlan költője tiszteletére rendeztem meg – az országos csendet megtörve – 1982-ben Arany János halálának centenáris emlékeztetését, konferenciával, tanulmánykötettel, a múzeumban őrzött Arany-kéziratok facsimile kiadásával, Borsos Miklós szobrászművész Arany-emlékplakettjével, valamint az Arany János Országos Középiskolai Balladamondó Verseny megszervezésével. Szerepet vállaltam Nagykőrös és Nagyszalonta ikervárosi kapcsolatának megteremtésében, melynek alapkövei az Arany János Múzeum és az Arany Emlékmúzeum. A költő születésének 175. évfordulójára öntettem bronzba és – a politikai nehézségek ellenére – szállítottam ki Nagyszalontára 1992-ben a szalontai kötődésű Kiss István szobrászművész ülő Arany János-szobrát, majd a magyar oktatás milleniuma tiszteletére az Arany János Múzeum nemzeti emlékhely előtérképében – a múzeum előtt – a *Nagy tanári kar* szoborcsoportot. Varga Imre szobrászművész önzetlen támogatásával készítette el Arany János és hat akadémikus kőrösi tanártársa bronzszobrát. Ugyancsak itt avattuk fel 1996. augusztus 20-án Varga Imre a Bor-Kalán honfoglaló nemzetséget szimbolizáló szobrát katonai tiszteletadással, a honfoglalás millecentenáriuma alkalmából.

Erre a nagyszerű nemzeti ünnepünkre való készülődéssel sikerült a múzeum főépületét műemlékileg helyreállíttatnom. Az épület nyugati végéből az 1940-es évek végén húsz métert leromboltak, s minthogy a Magyar Honvédség, vállalta a fővédnökséget a nemzeti emlékhely felett, a ceglédi katonák segédkeztek az építkezésben.

Múzeumigazgatási, muzeológusi munkásságomban alapvetően arra törekedtem, hogy az Arany János Múzeum méltóan őrizze Arany János kultuszát – ezáltal is emelje Nagykőrös jó hírét –, feltárja Nagykőrös mezőváros és az Alföld széles körű történeti-néprajzi múltját, kultúráját. Hitvallásom, hogy a tudományosságnak három alappillére van: 1. akadémiai intézetek; 2. egyetemek és főiskolák, 3. múzeumok. A múzeumok különös tudományos jelentőségét az emeli, hogy falaik között olyan tudományos munkának kell folynia, amely a gyűjteményi anyag (tárgyak, dokumentumok) feltárása, feldolgozása mellett az egyes tudományszakok magas szintű – elméleti – művelésének lehetőségét biztosítja. Valóságosan is szintézis-tudományt képvisel a múzeum mint intézmény.

A. N. L. F.

Székely Orsolya

filmrendező, producer, forgatókönyvíró (Budapest, 1947. április 11.)

a siménfalviak közül

53 éve vagyok filmes, így az alábbi életrajzi töredéket is egy mozgóképes megfogalmazás lehetséges narratívájaként kérem olvasni!

TÉRIDŐBEN

Megfontolásra:

A valóság változásának két jellemzője van, a tér és az idő.

A PONT – kiterjedés nélküli térbeli egység.

A TÉR – pontok halmaza.

A PILLANAT – kiterjedés nélküli időbeli egység.

AZ IDŐ – pillanatok halmaza.

A jelennek nincs időtartama.

HÁRMAN VAGYOK

Sejt-tudat. Több ezer év telt el, míg ráakadtak erre a kifejezésre.

Én már ingyen kaptam, magyarázatként.

Ugyanabban a pillanattöredékben hárman testesülök. Az egyiknek sikerül magába zárnia a másik kettőt.

Nyári ég, reggel. Milyen kék! A föld ütését csak hallom. A ló továbblépve megbotlik bennem, ahogy leájulok róla. Nagyon vigyáz, ő is megijedt. Nem érzek semmit. Az ég...

– Na, keljen csak fel! – Az edző visszavezeti hozzám a lovat. A térdemnél támasztva visszalök a nyeregbe. Napközben csak négykézláb állva nyugszik a farokcsigolya felől terjengő fájdalom. Így írjuk a gyöngyösi szállodában a *Próféta voltál, szívem...* forgatókönyvét.

Közben magam is írok egyet. Az elsőt.

Fellibbenő celofán... Kiskrapek nézi... Lekering. Feldobja, lebben. Fújva siklik, vérré csörren.

Széken áll. – Száll, száll... Asztalra pipiskedik, madár. Mászik az ablakba – előtte rács.

Rojtos csillag hull. Kőkőnyv, béka nyál cérnaszál, kivágós papírmihály, zsebkendő-ernyő, mackósál. Virágzik az úttest. Voltkirály.

Zolnayval álltunk az ötödik emeleti ablakban. Előttünk tágas tér. Az Irányi utcai iskola udvara, akácfákkal. Közvetlenül alattunk, a Nyáry Pál utca – Kaas Ivor, jobban mondva „Kászivor” utca, ahogy arisztokratikusan fehér hajú nagyanyám nevezte – másik oldalán a tornaterem. Lapos teteje csak az első emeletig ér. Négyéves vagyok, amikor egy félórára egyedül maradtunk a hatéves bátyámmal. Neki volt egy kis piros celofándarabkája...

A Jancsibabát is olyan messzire sikerült kidobni a rács nyílásán, hogy éveken át a tornaterem tetején lepté be a hó. Amikor Mami hazaért, én

gyorsan elmentem a WC-re, és utána jól felhúztam a tominadrágot, hogy ne kaphassak ki. Ő hazafelé jövet látta, hogy a színes aszfaltról a pöndörített nagy bajszerű utcaseprő bácsi gyűjtögeti a játékainkat. Lovas kocsi nem jött arra éppen, így mindent fel tudott szedni.

– Itt a helyzet! Ezt írj meg!

Rezzent valami. Hát ilyen az, ami-ből film lehet...?

A farokcsigolyám már máskor is fájt. Félbevágott hagymát tettem rá csirizzel megtöltve. Ezzel kellett hason feküdni. Reggelre kifakadt.

Most kezdődik előlről. Iszonyú büdös. Béla bácsi, a gyerekorvos azt mondja, hogy – sebészet! Ez nem tályog, mint a könyökömön, ami lyukat hagyott maga után. Ez valami más.

Januárban műtenek. Az ébredés végtelen fehérsége.

8 cm hosszú lábakkal a csigolyák között tekergő dermoid ciszta. Vagyis a csigolyák között maradt az egyik ikertestvérem.

25 évvel később nyílik az intenzív szoba ajtaja. Az orvos csak a fejét dugja be.

– Nyertünk! A szövettan negatív!

Egy percig sem volt kétségem. Bár feketén nyirkos a pillanatokra bevillanó ébredés. Nem tudok szabadulni a hasamban nyersen terjengő teknőszerű állapottól, amire tonnányi teher nehezedik. Ez a végső fájdalom. Remegve süllyedek a megállíthatatlan hidegrázásban. Félhomály. A nővér a fejemen felállított gépeken kattogtat. – Fázom... – Takarókat terít rám. – Jellezze, ha fájdalma van! – Nagyon fáj...

Már adja is a fájdalomcsillapítót. Időnként felriaszt halk kérdegetéseivel. Hajnalban arra ébrednek, hogy az orvos ül az ágyam szélén és néz.

A műtét előtti este beszélgettünk. Türelmesen. Elmeséltem, hogy talál-

koztam egy sashalmi teraszon a tatár kézrátevős nővel. Éppen csomagolt, indult vissza Kijevbe. Akkor már átjártak ide, Magyarországra. Beszéltek, hogy ők párban Volkovval agyvérzést is el tudtak állítani Brezsnyev repülőgépén. Még kiolvasott, pedig a hidegben magamon hagytam a közép-ázsiai, sárga csíkos kaftánomat, amelyet a moszkvai kollégiumban kinnálta eladásra.

– ...a bal nagylábujján be van nőve a köröm, a bal térde... ha hamarabb szólt volna nekem, el tudtam volna intézni, hogy legyen gyereke, a jobb hátsó felső foga fáj, de az elmúlik, és ne izguljon, nem rákos.

Azt nem részletezte, hogy mitől nincs gyerekem, csak kék szeműen mosolygott.

– Holnap semmin se lepődjön meg! – mondtam az orvosnak.

Találtak egy másfél férfiökölnyi szörnyűséget, amely vékony szálon lógott a méhről.

Ő volt a másik, akin magamba zárva győzedelmeskedtem.

ELSŐ SZERELEM

A Marika öléből látom, hogy milyen az.

Érik a cseresznye... Lovas kocsival utazunk a fák alatt... Ébresztgetnek.

– Megérkeztünk! – Kőoszlopok között rácsos vaskapu, félig nyitva. – Itt fogunk nyaralni!

Kisjutka és Péter tízévesek. Az ő anyukájuk a Jutka néni és az Alinka néni, az apukájuk a Béla bácsi és a Laci bácsi. A testvérük az Alinka és a Kristóf. Mi mindig együtt vagyunk. Béla bácsi orvos. Laci bácsi fekete autóval jött a gesztenyefák alatt.

Kisjutkaéknak nagy, piros csíkos, felfújható labdájuk van, de ők a másik szobában alszanak.

István, az apostoli király
(1999, Tahi, fotó: Szamódy Zsolt)

Nekünk Dizsivel, Alinkával közös a bilink. Aztán autóval meghozzák a Kristófot is, és ott hagyják a mi szobánkban. Téglával feltámasztott ruganyon alhat ő is. Pedig ő még nálam is kisebb. Ő még csak kétéves, én már kettő és fél. Hosszú, szőke, göndör haja van.

Fehér alulgombolósban áll a nyitott kapuszárny másik oldalán. Nagyon kell rá vigyázzak. Átszaladok. Tuszkolom, hogy – álljon hátrább! Szót fogad. De beszélni még nem tud.

Együtt várjuk, hogy Alinka beforduljon a kapun a biciklivel. Béla bácsi hozta neki a háború előtti biciklit, mert ő már öt éves.

Másnap Jutka néni elviszi Kristófot a borbélyhoz. Nyár van. Kopaszra nyírva hozza haza.

Én vigasztalhatatlanul siratom. Jutka néni kegyetlen.

– ...hogyan gondolod!? Egy fiúnak nem lehet hosszú haja!

Amerikában később mégis megnevesztette, amikor hippy lett Woodstockban.

Piros-fekete kockás aranyásókabátokban állt a Ferenciek terén, a templom előtt.

Mi ezt a régi nevet használtuk. Odáig kísérhetett minket a Kossuth Lajos utca 4.-től. Ő harmadikos volt,

én negyedikes. Papi fogta a kezem. Azért voltunk náluk, hogy kétszáz forintot adjon a Jancsi bácsinak és az Alinka néninek, hogy másnap el tudjanak indulni. Ők disszidálnak. Mi maradunk.

Négyen ültünk a nagyszobában, amikor megkérdezte a Papi, hogy elmenjünk-e mi is? Én azt mondtam, hogy – szeretem nézni a leányfalusi diófákat!

Később, amikor a Czinege a hegyen katonákkal megépíttette a villáját, nem értek el az úton a teherautók, és az összes diófát kivágták.

Még a gimnáziumban is megvolt a zöld ceruza, radírral a végén, amit búcsúzóul a templom előtt kaptam.

Nagy sokára jött egy levél, amelyben Kristóf is írt. – Tanulj meg angolul! Majd 17 éves korodban kihozatlak ide, Amerikába, és elveszlek feleségül. Gyűjtök sok pénzt, és küldök járós babát.

Huszonhárom év múlva jött haza. Hivatalosan jött, három napra, egy idősebb bankszakemberrel.

Hajón utazunk Leányfalura. Útközben meséli, hogy a Feketéhez jöttek, a Nemzeti Bankba, kölcsönkérni Magyarország aranytartalékát. – Ez egy jó biznissz!

Az arany itt ül a pincében, ők pedig fizetnek azért, hogy azt mondhasák, ez az ő fedezetük. Nemesfémekkel kereskedő bankban dolgozott. Nem voltam biztos benne, hogy jól értem. De az út sikeres volt.

A pénzügyi válság csak harminc évvel később robbant ki.

Kristóf is tönkrement, de arra még volt esélye, hogy a kétezzer-öt száz dolláros nyugdíjából Pesten egy, a gyerekkori nagypolgári lakáshoz hasonló térben még egyszer próbálkozzon.

Bár a woodstocki nyaraló, ahol a saját erdején átvezető négy kilométe-

res útról traktorral kellett télen a havat letolnia, és a 12 fürdőszobás városi lakóház emléke folyamatosan jelen lévő megszegyenüléssé betonozódott.

A hazatelepüléshez meg kellett volna szereznie a magyar állampolgárságot.

Amikor disszidáltak, a nevelőpapa minden táborban azt hazudta, hogy ő maga a Törzs Tibor, a „fia” pedig a Törzs Kristóf. Csak hát ilyen anyakönyv nincs. Ő Nagy Kristófnak szüle-

tett. Negyven évig ezen a néven nem is kereste senki.

Nekem mindegy, csak jöjjön már – hogy legyen még időnk...!

Olyan életbiztosítást kötött, ami egy bizonyos idő után öngyilkosság esetén is fizet a családtagoknak.

Így juttatta őket 5 millió dollárhoz.

Keszeli Ferenc

költő, író, újságíró (Pozsony, Csehszlovákia – ma: Szlovákia, 1947. április 14.)

A második világháború utáni Csehszlovákiában a magyar szülő gyermeke csak háborús bűnösként láthatta meg a napvilágot. A köldökzsinórt még el sem vágták, az újszülöttet még meg sem fürdették, a háborús bűnjel, mint az anyajegy, már ott volt a homlokán. Joga, állampolgársága nem volt. Amikor magyarul kezdett gügyögni, tiltott nyelven gügyögött, jogfosztott volt és hontalan, kollektív bűnös, mint a szülei, nagyszülei, akiket Csehországba deportáltak cselédnek, vagy a lakosságcsere keretében Magyarországra hurcoltak, mert Csehszlovákia, az ifjú állam a határain belül sem magyart, sem németet nem kívánt megtűrni. Mellesleg: a „tisztá” szláv nemzetállam eszménye bőséges zsákmányt hozott a konyhára, de ők nem érték be ennyivel: a lelkünk is kellett nekik.

És történt mindez Edvard Beneš elnök 1945-ben keltezett dekrétumainak jegyében. Beneš, Csehszlovákia második elnöke nyíltan bevallotta: „Én nem az igazságra törekszem, hanem politizálok, ezért az állam érdekében és személyes érdekekben tudatosan követek el jogtalanságokat.” Beneš szelleme él, dekrétumai azóta is hatályosak. Hogy így van, hogy az időközben önállóvá lett Szlovákiában így is maradjon, 2007-ben a szlovák parlament megerősítette Beneš dekrétumait, emlékeztetve engem arra, hogy nincs, nem is volt soha hazám, hogy ott, ahol hetven éve élek, sosem bocsátják meg a magyarságomat, azt, hogy magyarul beszélek, írok, olvasok, imádkozom, gondolkodom és álmodom. Mindezt furcsállják, sokakat ingerel, pedig nem én tehetek róla, hogy

a szlovák alkotmány szerint magyarként Szlovákiában nem vagyok államalkotó. A többségi közeg mégis sérelmezi, ha azt mondom: nekem nincs hazám.

Három évvel korábban, az anyaországi népszavazáskor másfél millió magyarországi ember is úgy gondolta, hogy az anyaországban kettős állampolgárként még csak „félíg se” lehessek államalkotó.

1947 tavaszán születtem Pozsonyban. A deportálások és a lakosságcsere forgatagának áramszünetében az anyám, a falusi fiatalasszony egy Pozsony peremén veszteglő marhavagonban vajúdni kezdett, végül egy pozsonyi kórházba került. Nem tőle tudom, nem is az apámtól, mert a felvidéki magyar falvakban, így szüleim szülőfalujában is, ekkor már tabu volt a múlt. Azért nem beszéltek róla, mert az akkori jelen már történelem volt, a felvidéki magyarság szenvedéstörténetének keserves időszaka, amikor a trianoni békediktátum óta eltelt éveket nem évszámokkal emlegették, hanem azt mondták: „a csehek alatt” és „a magyarok alatt”. Ők szégyellték azt, amit mások tettek velük. A magyar iskola meg pláne nem tanított a múlttól, még Mátyás királyról sem, pedig Vágkirályfán, a falumban arról szólt a mese, hogy állt ott hajdan egy nagy fa, amelyik alatt az igazságos király megpihent. Innen a falu neve is.

A dicső csehszlovák múlttól, a Szovjetuniórtól és a kommunizmus áldásairól harsogó szlovákiai magyar tankönyveken kívül kezembe kerültek más könyvek is. Az *Öreg néne őzikéje*, Petőfi versei, a *Misi Mókus kalandjai*, a *Rádi Jóska*, a *Buda hőse*, a *Téli berek*, aztán az *Egri csillagok* és *A Pál utcai fiúk*. És Arany-versek anyám szájából, bakanóták és érzelgős műdalok apáméból, egy csehszlovák földrajzi atlasz. Anyai nagyanyám Balzacot, Móríczt, Stendhalt olvasott. Én most Pázmányt, Márait, Hamvast és újra Móríczt... Öregapáim a Szabad Európát hallgatták, néhány utcabeli gyerek szlovák iskolába járt, gyalázatos szegénységben éltünk. Ekkor kezdett bennem összeállni az ellentmondásos kép: magyarok vagyunk, de Csehszlovákiában lakunk, Magyarország egy másik ország. Hogy lehet ez? Senki sem válaszolt, mindenki félt.

Tizenhat évesen, a galántai gimnáziumból – a verseim miatt – kirúgott, s immár Párkányban időző diákként ültem a csonka híd alatt, néztem az esztergomi bazilikát, de még mindig nem értettem: hogy is van ez? Ott, a parton még mindig csak azt tudtam: ez itt a határ. De mi az, hogy határ? Miért járhatatlan a híd? Nem sokkal később eljutottam Budapestre. Nyári reggel léptem ki a Nyugatiból a Nagykörútra. Ragyogott a nap, öntözőkocsi döcögött el a lábam előtt. Mámorosan indultam el balra, arra, amerre hosszabbnak látszott a Nagykörút. A Hungáriához érvén nagyot dobbant a szívem; tudtam a régi nevé: New York. A Dohány utcai oldalról félve lestem át az üvegen, melynek túloldalán, „kézfogsnyí” távolságra egy magyar költő ült, Zelk Zoltán. Megijedtem, mert addig azt hittem, hogy ő már nem él. Kézmozdulattal invitált, menjek be, üljek le. Remegő lábakkal ültem az asztalához. Később, amikor már törzsvendég voltam a Hungáriában, Zelk elmondta: azért hívott be, mert látszott rajtam, hogy a Felvidékről jöttem. Nem értettem. Ma már tudom, hogy van felvidéki jelleg: az egyik elszlovákosodik, a másik magyar marad. Az elmúlt népszámlálási ciklusban száztízezerrel lettünk kevesebben. És megosztottak lettünk. Lám, magányosan is többes számban beszélek magunkról. Okkal-e?

Hetven év múltán ezen már nem csodálkozom, a természet csodáin, viszont egyre többet csodálkozom és háborgok az ember cselekedetein, a világ romlá-

sa láttán. Nem értem, miért történik az anyanyelvemmel az, ami történik, amit a nagyokosok azzal magyaráznak, hogy „a nyelv változik”. Így ne változzon! A rendet szeretem, a trendet megvetem. És megvetem az árulókat, akiknek Márai Sándor bölcs mondása szerint hadiállapotban golyó, békeidőben megvetés jár.

Hetven év alatt sokféle ember jött szembe, ment el mellettem, társult hozzám. A legtöbbje már nem is él. Aki elárult, bemocskolt, meglopott és vádakat koholt ellenem, az él és virul, pedig pirulnia illenék. Nem pirul, nem is a máglyán végzi. Pedig okkal sejthető: az éden, a purgatórium és a pokol itt van, a Földön. Előző életeinket is itt, a Földön éltük. Hetvenévesen az ember már kellő gyanakvással nézi az arcokat, és nem „szelfizik”. Hetvenévesen az ember lehessen büszke arra, hogy senkit nem árult el, hogy senkiről nem írt jelentéseket, hogy nem mosolyogta végig az életét... Nem lehet mindig mosolyogni. Nem is szabad, hiszen még nem vagyunk teljesen amerikaiak... – de ami késik, nem múlik. Itt már a magyar is tömegével ökölpacsizik, tetováltat, festi magát, mindennek jelzője a „király” – majmol, mert majom akar lenni. Mi is úgy lettünk csehszlovákok, hogy ki sem tettük a lábunkat a házból. Minket tettek ki a házból: a nagyapáinkat, gyerekestül. Ezek a gyerekek voltak apáink, az anyáink, akiktől a nyelvünket kaptuk, a sokak által elkótyavetyélt anyanyelvünket, Arany János nyelvét... Mint Márainak, nekem is ez a nyelv lett a hazám. Ezt úgy tudom meghálálni, hogy hűséges maradok hozzá. Egy ideje már meg se szólalok más nyelven, csak magyarul. Igaz, alig van kihez szólnom. Visszavonulva és kirekesztve, szinte szótlanul élek. Ha mondandóm van, leírom, de sem a módját, sem a környezetét nem keresem annak, hogy meg is osszam valakivel. Nem a szemérmesség, hanem a más ízlés okán. Az emberek most mindent megosztanak. Meg kéne írni végre a regényt. Mesélni kellene, elmondani, hogy volt egyszer egy népközösség, közel egymilliós lélekszámban, a felére zsugorodott, összement, mint az első mosás során az új gatya. Hogyan történhetett ez? A választ, a vádakat és a mentségeket nem elég az emberi sorsokban keresni. Vajon a többségi közeg ereje volt-e nagyobb, vagy a kisebbség gyengesége?

Húsz éve egy csallóközi magyar iskolában a tanító néni megkérdezte a gyerekeket, vajon tudják-e, hogy mikor született Keszeli Ferenc, akinek a verseit szavalják. Az egyik gyerek azt válaszolta, hogy én Arany Jánossal jártam egy iskolába. A másik ezt cáfolta, azt állította, hogy Keszeli Ferenc ugyanakkor esett el a csatában, amikor Petőfi Sándor. A harmadik, egy ismerősöm kislánya hevesen tiltakozott, mondván, ez nem igaz, hiszen „én személyesen ismerem a Feri bácsit”. Még a címemet is megmondta, mert „az apuval sokszor voltam náluk”. Az akkori kislány azt is tudta, hogy szakállam van. Igen, régen van szakállam. Igaz, nem hetven éve... Annál régebben, de ez a szakáll még mindig nem ér a földig.

Keszeli Ferenc

Kúnos László

műfordító, könyvkiadó (Budapest, 1947. április 19.)

(Kezdetek.) Gimnazista koromban építész-mérnöknek készültem. Arany János költészete és a magyartanárom hatása terelt a bölcsészet felé. Magyar és angol szakra jelentkeztem. Nem vettek fel, két évig nyomdászinás voltam, első diplomám az ofszet gépmesteri oklevél. Az egyetemen a szellemi inspirációt nem a magyar irodalmi tanszék-

kek jelentették – pedig Balassi és Pázmány vonzott az egyetemre –, hanem az angol szak. Másodéves koromban elkezdtem norvégul tanulni, majd harmadik szakként felvettem a skandinavisztikát, ahol azután izlandi, svéd és dán nyelvet és irodalmat is tanultam.

(Tanár.) Végzés után tanársegéd lettem az ELTE BTK angol tanszékén, többféle kurzust tartottam, és kidolgoztam két új tárgy anyagát. Ezt a két, kimeríthetetlenül izgalmas tárgyat – bevezetés a brit festészetbe és a brit építészetbe – 15 évig főállásban, aztán másodállásban tanítottam, és mint a tanszék címzetes docense óradóként ma is tanítom. Az egyetemen szemeszterben számolunk: tíz félévig voltam diák, tanárként az ideig 88. félévem. (Nagyapám, Kúnos Ignác turkológus száz félévet tanított ugyanitt; próbálok utolérni.)

(Műfordító.) Lefordítottam mintegy száz könyvet svéd, dán, norvég és angol nyelvből, köztük olyan nagyszerű írók fontos prózai műveit, mint Henrik Ibsen, August Strindberg, Selma

Lagerlöf, Harry Martinson, Eyvind Johnson, Ingmar Bergman, P. O. Enquist, D. M. Thomas, Bruno Bettelheim, Georg Klein. Több tucat klasszikus (Holberg, Ibsen, Strindberg) és modern (Bergman, Enquist, Lindgren, Vizki, Jepsen, C. Churchill stb.) drámát fordítottam skandináv nyelvekből és angolból, és az évek során mintegy hetven

fordításomat mutatták be budapesti és vidéki színházak.

(Könyvkiadó.) 1987-ben kerültem a Corvina Könyvkiadóba, először mint az idegen nyelvű részleg főszerkesztője. 2003 óta vagyok a kiadó igazgatója. A Corvina „non-fiction” kiadó, kicsi, de kitűnő kollektívája elsősorban ismeretterjesztő jellegű könyveket gondoz, a művelt nagyközönségnek szóló művészeti és kultúrtörténeti munkákat. Itt szakmai életem minden alkotóelemének hasznát veszem: az egykori építészeti aspirációnak, a nyomdászat ismeretének, az egyetemi szakjaim nyelvi és irodalmi alapjainak, a műfordítói és tanári tapasztalatoknak.

(Köszönet.) Mindenkinek, akitől szakmai bátorítást kaptam: gimnáziumi magyartanáromnak, Käfer Istvánnak, aki „felfedezett”; András T. Lászlónak és Ruttkay Kálmánnak, akik az angol tanszéken megmutatták, milyen az igazi egyetem; Bernáth Istvánnak, aki bevezetett a skandinavisztikába; Bart Istvánnak, aki elindított a műfordítói pályán; ifjúkori önképzőkö-

rünk, a Parnasszus tagjainak: Géher Istvánnak, Várady Szabolcsnak, Nádasdy Ádámnak, Takács Ferencnek, Dávidházi Péternek, Ferencz Győzőnek, valamint a mestereknek – Mándy Ivánnak, Göncz Árpádnak, Koltai Ta-

másnak, Lator Lászlónak, Esterházy Péternek –, akik elismerésükkel befogadtak a céh tagjai közé.

Kücsök László

Kecskeméti Sándor

keramikus- és szobrászművész (Gyula, 1947. április 21.)

Fotó: Kecskeméti Dávid

Az élet lehajló ágában visszagondolni és röviden összefoglalni, amit megélhettem és amit meg kellett élnem – nem egyszerű.

Nekem, mint mindenkinél, a gyermekkor meghatározó: az indítás, hogy mit hozunk magunkkal, és hogyan sáfárkodunk vele.

Iparoscsaládba születtem Gyulán. Anyai nagyapám, Stéberl András hentesmesterként, világhírűvé vált termékeivel, a mai napig megalapozta a város hírnevét. A család az 1950-es években meg is kapta „jutalmát”, a városból menekülni kényszerítettek minket. Kaposvár fogadott be bennünket. Mozgalmas idők, szegénység, 1956. Ebben a somogyi

városkában töltöttem iskolás- és gimnáziumi éveimet. Talán ötödik osztályos lehettem, amikor eldőlt pályaválasztásom. Fiatal rajztanárom, Lóránt János Demeter, ma már nemzetközi híró festő, egy életre irányt adott. Az 1960-as évek szürkeségében Rippl-Rónai, Vaszary, Gerő Kázmér, Martyn Ferenc, Bors István, Lóránt János városa az akkori viszonyokhoz képest pezsgő művészeti életérzést adott nekem. Gimnáziumi öreg tanáraink a „klasszikus” műveltség irányába tereltek. Háromszor felvételiztem – tudatosan az Iparművészeti Főiskolára. Ez idő alatt fazekasmesterséget tanultam, az itt szerzett tudással a későbbiekben kenyérkeresővé lettem. Így a főiskolán a kerámia szakra kerültem, ami a szabadság szigete volt, köszönhetően Nagy Z. Gács György és Csekovszky Árpád emberségének.

Én mindig vonzódtam a földhöz és a tűzhöz, az agyag szobrászi megfogalmazása érdekelt. Diplomám megszerzése után részt vettem a magyar szimpóziumok munkájában, és nagyon értékes emberekkel találkoztam. Az 1970-es évek közepétől a monumentalitás volt érdeklődésem középpontjában. 1979-ben hat hónapos ösztöndíjat nyertem az akkori NDK-ba. Ez az idő jelentős volt a német nyelvtudásom tökéletesítésében is. 1983-tól a Magyar Televízióban Rajnai András filmjeihez terveztem és készítettem díszleteket. A nyolcvanas években Pécsen több biennálédíjat kaptam. 1984-ben a Nemzet-

közi Kerámia Akadémia (AIC) magyarországi közgyűlése tagjává választott. Ez döntő fordulatot hozott életembe. Az ismeretlen nyugati világból személyesen találkozhattam művészekkel, és barátságokat köthettem velük.

Külön bekezdésben kell írnom a Kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdióról és alapítójáról. Az 1970-es évek közepén Probstner János meg tudta valósítani azt az álmát, ami az akkori időben a világon szinte egyedülálló gondolat volt. A szocializmus bezárt világára vágott egy ablakot a nemzetközi kerámiastúdióval. Jó érzéssel látta meg, hogy az akkori politikát a kerámia mint művészet nem érdekelte. A stúdió nyitott volt Keletre-Nyugatra, így a világ minden tájáról érkező és a stúdióban alkotó művészeknek nemzetközi fórumává vált. Probstner János tett a legtöbbet a magyar kerámiáért, és ez elvitathatatlan tőle. Nekem János barátsága, nagyvonalú támogatása sokszor a sikereimet alapozta meg. A stúdió adta lehetőségekkel jöttek létre azok a szobraim, melyek a későbbiekben közterületekre kerültek, akár agyagból, akár bronzból, kőből. A stúdióban kötött szakmai ismeretségek lehetővé tették, hogy munkámmal nemzetközi szinten is megjelenhettem.

1986-ban Münchenben bajor állami díjat kaptam, ezután kitágultak a lehetőségeim az akkori NSZK-ban is. 1988-ban a Magyar Állami Operaházban Szinetár Miklós felkérésére elkészítettem Wagner *Tannhäuser* című operájának látvány- és díszletterveit. 1989-ben ösztöndíjjal Hollandiában dolgoztam, ugyanebben az évben itthon Munkácsy-díjat kaptam. 1990-ben életem és munkásságom fordulatot vett. Egy augsburgi építésszel pályázatot nyertünk egy németországi faluközpont felépítésére. Azt hiszem, ritka az az eset, amikor az építész és a társművész a kezdetektől a megvalósításig közösen gondolkodik és alkot. Ettől az időtől kezdve kétlakivá váltam, Magyarországon és Németországban élek felváltva, és máig tevékenyen alkotok. Munkáim, melyek főleg köztereken vannak, szándékom szerint az élet minőségét kívánják javítani mindenütt. Remélem, hogy amikor már az alkotó neve feledésbe merül, akkor is tudni fogják majd munkáimról, hogy egy magyar szobrász dolgozott itt és alkotta ezeket.

Életem sok munkával járó, nagy szerencséje, hogy maradandó munkáimmal több országban köztereken, múzeumokban és gyűjteményekben jelen lehetek. Ami a jövőt illeti, még nem tudok múlt időben írni.

Nulla dies sine linea!

Krajcsovics Éva

festőművész (Budapest, 1947. április 21.)

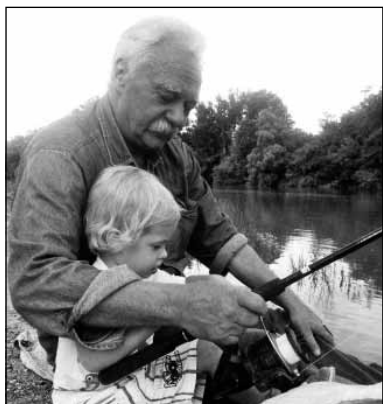
Úgy vélem, ha valami, néha talán csak egy véletlen folytán képesek vagyunk elindulni egy határozott irányba, a sors kegyes lesz hozzánk, segít minket. Három-négy évesen egy betegség után dadogós lettem, ezzel nehéz volt együtt lenni, de ha papír és ceruza került elé, az mintha segített volna. Teltek az évek, és lassan elrendeződtek a dolgok. Festő lehettem, ezzel mintha a menny szakadt volna rám, és vele hatalmas felelősség, mert lehetőséget kaptam a nyomhagyásra. Azóta sok év eltelt, de ez az érzés szinte változatlan, mert ma is úgy állok az üres vászon elé, mintha oltár

lenne. Patetikusan hangzik? Lehet; de hálát kell éreznem, mert olyan sorsot kaptam, amit nem álmodhattam magamnak, és mert minden akadály ellenére ezen az úton tudtam maradni, együtt azzal a régi érzéssel, ami végig velem volt, és ma is velem van. Ha az ember szoros felelősséget érez, akkor irreálisan nagyok az elvárásai magával szemben, amiknek a mindennapokban szinte lehetetlen megfelelni; ez sok kikerülhetetlen nehézséget jelent. Hogy mindezekkel és a képeimmel hol tartok most, nem tudhatom pontosan; de szeretnék abban reménykedni, hogy a számomra látható utat még bejárhatom. Nincs annál biztatóbb, mint reggel azzal a gondolattal ébredni, hogy ugyanazt tehetem, amit előző nap, festhetek; és talán ma lesz az a nap, amikor sikerül megtalálnom a Képet.

Krajcsovics Éva

Mócsi Ferenc

író (Debrecen, 1947. április 26.)

Kamaszkoromban gyakran megfordult a fejemben, hogy az emberiség történelmének micsonda unalmas korszakában kell élnem. Valahogy jobban éreztem volna magam a klasszikus görög demokrácia, a reneszánsz, a felvilágosodás vagy a magyar reformkor korában. Hosszú évtizedek során éreztem, tapasztaltam, majd értettem meg, hogy az idő, melyben élnem adatott, az *emberi nem krízisének* kora. Soha korábban nem volt ilyen tudásunk, nem voltak ilyen eszközeink sem a gyógyításra, sem a pusztításra, sem a gyógyulásra, sem a pusztulásra; arra, hogy poraink összerakhatatlanul szóródjanak szét a véges vagy végtelen semmiben.

Hosszabb ideje tudom azt is, hogy a hely, ahol élek, az korunk talán legizgalmasabb terepe; egyre több jel mutat arra, hogy Kelet-Közép-Európa, s benne hazánk kulcsszerepet játszik az Egyén és a Közösség szabadságáért, méltóságának helyreállításáért, megteremtéséért vívott küzdelemben. A világnak, Európának azon a fertályán élünk, ahol az emberek hét, illetve négy és fél évtizeden keresztül, különböző mértékben ugyan, de meg voltak fosztva tényleges állampolgári jogaiktól, s a magyarok nemzeti létüket sem élhették meg szabadon.

A kelet-európai értelmiség számára hozadékként – a két világrend megéléséből fakadóan – maradt a tapasztalat, amilyennel Amerika vagy Nyugat-Európa nem rendelkezik. E tapasztalatból, másfajta tudásból olyan – nem utolsósorban erkölcsi – tőke kovácsolható, mely az egész emberiség számára kamatozhat.

Ma már az írást tartom a legfontosabb feladatommak. Rengeteg tapasztalatra tettem szert az elmúlt ötven év során. Húszéves koromtól számos társadalmi szervezet, kör, mozgalom munkájában vettem részt. Adminisztratív hatalommal rendelkező vezető soha nem, választott vezető – ha mégoly szűk körben is – nemegyszer voltam. Ha úgy láttam, hogy jó ügyekért tehetek – minőség, szabadság, nemzet –, szerveztem, szervezkedtem, szóltam (ELTE Irodalmi Alkotóköre, Magyar Írók Szövetsége KISZ-alapszervezete, Fiatallétrejövő József Attila Köre, Olvasó Népért Mozgalom, Hazafias Népfront, Olvasótábori Mozgalom, Széchenyi Társaság, Magyar Néppárt, Széchenyi Kör – New Brunswick, New Jersey, USA –, Magyar Szellemi Védegylet, Százak Tanácsa).

Egyéni boldogulásom ügyét soha nem helyeztem a közösségi érdek elé, és ez ma jó érzéssel tölt el, nagyon mély nyugalmat ad. Most annak érzem szükségét, idejét, hogy mindazon eseményeket, melyeknek részese voltam, mindazon gondolatokat, melyek foglalkoztattak, mindazon embereket, kiket megismertem – jókat és rosszkat –, az ősz nyugalomával s talán némi bölcsességgel biztos helyre – regénybe, novellába – menekítsem.